

Cilt 8, Sayı 16, Aralık 2020

Makale Adı /Article Name

ALİ SALÂHADDİN'İN "MİLLÎ MÜCADELE" MUHTEVALI ŞİİRLERİ | "NATIONAL STRUGGLE" THEMATIC POEMS OF ALİ SALÂHADDİN

Yazar

Ayşe SAĞLAM

Doç. Dr, Dicle Üniv. Z.G. Eğitim Fak., aysesaglam@yaani.com, ORCID: 0000-0002-0548-015X

Mustafa YİĞİTOĞLU

Doç. Dr., Dicle Üniv. Z.G. Eğitim Fak., myigitoglu@dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2509-1896.

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 30.10.2020

Kabul Tarihi: 19.11.2020

Yayın Tarihi: 30.12.2020

Kaynak Gösterme

Sağlam, A. ve Yiğitoğlu, M. (2020). Ali Salâhaddîn'in "Millî Mücadele" Muhtevalı Şiirleri. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), s. 304-313

Öz

Milletlerin yaşamlarında bir dönüm noktası olan ve onların kaderlerini tayin eden tarihi olaylar hem ilgili dönemlerde hem de sonrasında sanatın birçok alanına kaynaklık eder. Tarihi süreçte bir milat niteliğinde olan bu hadiseler, insanı ve toplumu konu edinen edebiyatta da yer bulur. Eserlerini bireysel temalar üzerine bina eden birçok sanatçının dahi kayıtsız kalamadığı bu dönemlere en iyi örnek Millî Mücadele'dir. Osmanlı Devleti'nin yıkılıp Cumhuriyet'in kurulduğu bu muhataralı dönem, birçok sanatçı tarafından çeşitli edebî metinlere konu olur. Üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen toplum nezdinde etkisi hâlâ canlı olarak hissedilen Millî Mücadele dönemi, sadece o dönemde yaşayan edebiyatçıları değil, bugün hayatta olan yazar ve şairleri de etkilemiştir. Eserlerde bir yandan dönemin kanlı savaşları anlatılırken diğer taraftan toplumu doğrudan etkileyen siyasi ve sosyal inkılaplar üzerinde durulur.

Velut bir edip olan ve Millî Mücadele dönemini bizzat yaşayan Ali Salâhaddîn de Türk milletinin kaderini tayin eden bu döneme dair bazı şiirler kaleme alır. Hem birey hem de sanatçı duyarlılığıyla yazılan bu manzumeler, ilgili dönemin ıstıraplarını, endişelerini, heyecanlarını ve umutlarını yansıtır. Bu çalışmada Ali Salâhaddîn Yiğitoğlu'nun yayımlanmış tek şiir kitabı olan *Aşkın Sesi*'nde yer alan Millî Mücadele konulu şiirler incelenmiştir. *Dumlupınar Şehidlerine*, *İzmir'e Kavuştuk*, *Şanlı Ordu* ve *Hasbihâl-i Hilâl* başlıklı dört şiir, Osmanlı Türkçesinden Latin harflerine aktarılmış ve her şiirin muhtevaları tarihsel konjonktür bağlamında yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Cumhuriyet, Ali Salâhaddîn, *Aşkın Sesi*, Şiir

Abstract

Historical events, which are a turning point in the lives of nations and determine their destinies, are the source to many areas of art both in the relevant periods and afterwards. These events, which are a milestone in the historical process, also find their place in the literature that deals with human and society. National Struggle is the best example of these periods where even many artists who built their works on individual themes could not remain indifferent to. This dangerous period, when the Ottoman Empire collapsed and the Republic was established, was the subject to various literary texts by many artists. The period of National Struggle which is still vividly felt in the society despite the passing of many years, affected not only the writers living in that period but also the writers and poets alive today. In the works, while on one hand the bloody wars of the period are told, on the other hand, political and social revolutions that directly affect the society are emphasized.

Ali Salâhaddîn who was a productive litterateur and lived the period of National Struggle himself, wrote some poems about this period that determined the destiny of the Turkish nation. These poems, written with both the individual and artistic sensitivity, reflect the suffering, worries, excitement, and hopes of the relevant period. In this study, the poems about the National Struggle in Ali Salâhaddîn Yiğitoğlu's only published poetry book, *Aşkın Sesi*, were studied. Four poems titled *Dumlupınar Şehidlerine*, *İzmir'e Kavuştuk*, *Şanlı Ordu*, and *Hasbihâl-i Hilâl* were transferred from Ottoman Turkish into Latin letters and the content of each poem was interpreted within the context of historical conjuncture.

Keywords: National Struggle, Republic, Ali Salâhaddîn, *Aşkın Sesi*, Poetry

Giriş

Kurtuluş Savaşı, İstiklal Harbi ya da Millî Mücadele adı verilen tarihî süreç, Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonrasında geleceğini tayin etmeye çalışan Türk milleti için bir varlık mücadelesidir. Siyasi, idari ve askerî açıdan büyük bir zaaf içerisinde bulunan devlet, ekonomik olarak da büyük bir çöküş yaşamaktadır. Bütün bu noksanlık ve zorluklara rağmen Türk milleti, Mustafa Kemal önderliğinde işgal kuvvetlerine karşı bağımsızlık savaşı vermiş ve büyük bir zafer kazanarak Cumhuriyet'i kurmayı başarmıştır.

Millî Mücadele dönemi, *Mondros Mütarekesi'nin (30 Ekim 1918) ardından başlayıp askerî bakımdan Mudanya Mütarekesi ile (11 Ekim 1922), siyasi bakımdan ise Lozan Antlaşması ile (24 Temmuz 1923) son bulur* (Küçük, 2005: 76-77). Bu tarihler arasında bir yandan konferanslar, kongreler düzenlenirken diğer taraftan işgal güçleriyle cepheye göğüs göğse mücadele edilir. I. İnönü Savaşı, II. İnönü Savaşı, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına evrilen tarihî savaşlar bu dönemde yaşanır.

Millî Mücadele gibi her bakımdan bir milat olan tarihî süreç, elbette ki ilgili dönemde ve sonrasında edebiyatçılar tarafından da kaleme alınıp sonraki nesillere ayrıntılarıyla aktarılır. Sevinç'e göre ilgili eserler, belirli bir tarihî dönemi belgelemektedir (2009: 2037). Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Tarık Buğra, Fazıl Hüsni Dağlarca gibi onlarca şair ve yazar döneme dair eserler kaleme alır. Birçok şair ve yazar tarafından çeşitli edebî türlere konu olan bu dönem, bugün dahi yeni eserlere kaynaklık etmeye devam eder.

Osmanlı kültür ve eğitimiyle yetişen Ali Salâhaddîn Yiğitoğlu (1877-1939), Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar birçok tarihî hadiseye tanıklık eder. Sultan II. Abdülhamit'in iktidarı, II. Meşrutiyet yılları, I. Dünya Savaşı, Millî Mücadele dönemi ve sonrasında Cumhuriyet'in ilanı yazarın bizzat yaşadığı süreçlerdir. Tercüme ve telif birçok eser kaleme alan Ali Salâhaddîn, hem mensur hem de manzum metinlerle geniş bir külliyata sahiptir. Şiirlerinde Salâhî mahlasını kullanan Yiğitoğlu'nun eserlerinde dinî ve tasavvufî muhtevanın yanı sıra hikemî ve ahlaki söylemler de görülür. Tansel'e göre Ali Salâhaddîn bu özellikleriyle XX. asırdaki dinî, tasavvufî ve ahlaki şiirin temsilcilerindedir (1977: 282). Şairin yayımlanmış tek şiir kitabı olan *Aşkın Sesi* isimli eseri de benzer bir muhtevaya sahiptir. Bununla birlikte Salâhî, bu kitabında Millî Mücadele'yi konu edinen manzumeler de kaleme almıştır. *Dumlupınar Şehîdlerine, İzmir'e Kavuştuk, Şânli Ordu ve Hasbihâl-i Hilâl* başlıklı dört şiirde şairin dinî ve millî hassasiyetleri öne çıkar.

Millî Mücadele Muhtevalı Şiirler

Ali Salâhaddîn, *Aşkın Sesi* isimli eserine klasik geleneğe bağlı kalarak tevhit ve naat manzumeleriyle başlar. Hz. Ali ve Sadî-i Şîrâzî'nin övgülerinin ardından Salâhî, Millî Mücadele'ye dair şiirlerini sıralar. Bunlardan ilki *Dumlupınar Şehîdlerine* başlığını taşır. Daha önce belirtildiği gibi Millî Mücadele sürecinde işgal kuvvetleriyle çeşitli savaşlar yapılmıştır. Her biri tarihî konjonktür içinde ayrı bir öneme sahip olan bu savaşlardan Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi için Köymen, "vatan kurtaran savaş" ifadesini kullanır (1994: 317). 26 Ağustos'ta başlayan taarruz 30 Ağustos 1922'de büyük zaferle sonuçlanır. Sonrasında ise yeni hedef İzmir'dir.

Kurtuluş Savaşı'nda önemli bir yere sahip olan Başkomutanlık Meydan Muharebesi ilgili dönemlerde, *Dumlupınar Meydan Muharebesi*, *Dumlupınar Muzafferiyeti*, *Dumlupınar Muharebesi*, *Başkumandan Muharebesi*, *Başkumandan Meydan Muharebesi* ya da *Başkomutanlık Meydan Muharebesi* gibi farklı şekillerde anılmıştır (Uzun, 2014: 1094). Ali Salâhaddîn'in *Dumlupınar Şehitlerine* başlıklı şiiri, bu büyük zaferi ve bu savaşta şehit düşenleri kutsar.

Dumlupınar Şehîdlerine¹ Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

1- Vatanın güldü yüzü görmeli vicdânı bugün, Parlayan seyf-i hamâsetteki âl kanı bugün, Çıkıyor göklere ervâhımızın şânı bugün, Rûh-ı tâbânımızın her biri îmânı bugün! Vatan âgûşuna aldı o şehîdânı bugün, O şehîdân-ı hamîyyet vatanın cânı bugün.	Nefes aldıkça vatan rûha girer rûh-ı cedîd Vatan âgûşuna aldı o şehîdânı bugün, O şehîdân-ı hamîyyet vatanın cânı bugün.
2- Ediyorken vatanın sine-yi gangîni enîn Kalb-i pâkinde gömüldü o şehîdân-ı güzîn, Kol kanat açtı o bayraklara Cibrîl-i emîn! Mûcib-i reşk oluyor şimdi semâvâta zemîn; Vatan âgûşuna aldı o şehîdânı bugün, O şehîdân-ı hamîyyet vatanın cânı bugün.	4- Gökte ervâh-ı şehîdân ediyor Hakk'a sücûd, Ettiler milletin ihyâsı için bezl-i vücûd. Kıldılar çünkü yed-i zulmü cihândan nâ-bûd, Rûh-ı peygamber ile oldu bu millet mes'ûd, Vatan âgûşuna aldı o şehîdânı bugün, O şehîdân-ı hamîyyet vatanın cânı bugün.
3- Hande-i girye-nümâdır görünen fecr-i ümîd, Oldu gül-reng bugün çehre-i ümîd-i medîd, Benzedi âh-ı nesîme dem-i enfâs-ı şehîd!	5- Berg-i teb-lerzeyeye dönmüştü reg-i cân-ı vatan, 'Arşa yükselmiş idi nâle vü efgân-ı vatan! Kabr-i ahyâya dönerken koca meydân-ı vatan, Koştı imdâda bütün âlem-i îmân-ı vatan, Vatan âgûşuna aldı o şehîdânı bugün, O şehîdân-ı hamîyyet vatanın cânı bugün.

Salâhî, şiirine başlarken ilk olarak *vatan* kelimesini kullanır. Aynı şekilde bu sözcük bentler sonunda tekrarlanan vasıta beyitlerinin de ilk kelimesidir. Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı aydınının fikir dünyasına dâhil olan ve siyasi seyrin etkisiyle gittikçe önem kazanan *vatan* kavramı, bu şiirde de öne çıkan temalardan biri olur. Şiirin geneline hâkim olan duygu, vatan için şehit düşmenin ulviyetidir. Şehit düşenler, dinî bir hüviyet taşıyan vatan için şehit olmuştur. Şair, Dumlupınar şehitlerinden yola çıkarak bu genel fikri tekrar tekrar vurgular.

"Vatanın güldü yüzü görmeli vicdânı bugün, / Parlayan seyf-i hamâsetteki âl kanı bugün," mısralarıyla başlayan şiirde, büyük zaferin sevinci ve mutluluğu vardır. Bu zafer, milletin yüzünü güldürmüş, kahramanca savaşan şehitlerin şanı göklere yükselmiştir. Şiire zafer coşkusuyla giriş yapan Salâhî, vatanın zafer öncesindeki zor durumunu şiirin ilerleyen bölümlerinde anlatır. "Berg-i teb-lerzeyeye dönmüştü reg-i cân-ı vatan, / 'Arşa yükselmiş idi nâle vü efgân-ı vatan!" ifadeleriyle vatanın içinde bulunduğu durumu özetler. Düşman işgali altında inleyen vatan, şehitler sayesinde kurtulmuştur ve o güzide kişiler vatanın saf sinesinde yatmaktadır. Salâhî, bu kutsal zaferle vatanın yüzünün nihayet güldüğünü belirtir. Ona göre, vatan uğruna ölenler seçkin kişilerdir ve bu kişiler sayesinde vatan nefes alır, yaşar ve yeni canlar kazanır. Şehitler, milletin ihyası için canlarını vermiş ve zulmü ortadan kaldırmışlardır. "Kol kanat açtı o bayraklara Cibrîl-i emîn!" ve "Rûh-ı peygamber

¹ Ali Salâhaddîn'in şiirleri, 1925'te Sühûlet Matba'ası tarafından Osmanlı Türkçesiyle basılan *Aşkın Sesi* isimli eserinden aktarılmıştır.

ile oldu bu millet mes'ûd," mısralarıyla Salâhî, bu zaferin dinî hüviyetine de vurgu yapar.

Her bent sonunda tekrarlanan vasıta beyitler hem şiirin ahengini hem de anlam bütünlüğünü sağlar. Başlıkla tam bir uyum içerisinde olan bu bentlerde heyecan ve coşku söz konusudur. "Vatan âgûşuna aldı o şehîdânı bugün, / O şehîdân-ı hamîyyet vatanın cânı bugün." mısraları, şehitleri tekrar tekrar kutsar. Vatan uğruna şehit düşenler, vatanın şerefini, haysiyetini kurtararak yüksek bir mertebeye ulaşmışlardır. Vatan ise bir ana şefkatiyle onları kucağına almıştır. Ali Salâhaddîn, *vatan kurtaran savaşı* anlatırken hem vatanın hem de şehitlerin Türk milleti için ne denli önemli olduğunu dile getirmiştir.

Ali Salâhaddîn'in Millî Mücadele'yi konu edindiği şiirleri art arda gelir. Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin anlatıldığı *Dumlupınar Şehîdlerine* başlıklı şiirin hemen sonrasında tarihî seyre uygun olarak *İzmir'e Kavuştuk* şiirine yer verilmiştir.

İzmir'e Kavuştuk

Feilâtün feilâtün feilün

1- Çehreler çehre-i tes'îd oldu, Cebheler âbide-i 'îd oldu! Dîdeler şâhid-i hûrşîd oldu, Kalbler maşrık-ı ümîd oldu, Sâyemiz rehber-i tevhîd oldu, Seyfimiz lem'a-yı câvîd oldu!	4- Yazıyor hûn-i şafak şânımızı, Saçıyor girye-i vicdânımızı! Güldüren rûh bütün kanımızı, Söyleten 'aşk bütün cânımızı, Âhlar anladı efgânımızı, Buldu cânlarda o cânânımızı!
2- Ordumuz hârîka-yı fitrattır Allah Allah o nasıl heybettir! Seyfler bârika-yı satvettir, Mahv ü isbâtı bütün hikmettir, Hâkimîyyet ne büyük devlettir! Bu da 'ulviyyet-i hürriyettir	5- Başkadır seyf-i hamâset bizde, 'Adl ile cevherimiz tâbende. Zindedir rûh-ı şehîdân zinde, Kıldı onlar vatani perverde. Necm-i âfil edemez mi hande? Rû be-hâk olması 'ulvî secde!
3- Muhteşem şimdi livâ-yı ikbâl, Doğdu bir kevkeb-i sa'd u iclâl. Açtı şehbâlini ümîd ü hayâl, Çok mu lâl olsa nesîm-i cevval! Yüzü güldü o hilâlin fi'l-hâl, Hâlesi müjde-res-i istikbâl!	6- Nâmını kanla yazar ehl-i zafer, Kılamaz dehr o hûn-âbı heder. Nazm eder cevherini necm-i seher, Fikr-i mebhût o seng-i makber! Servler şânına gûyâ minber, Hâzihi'l-hutbetu şerhu'l-mahşer! ²

30 Ağustos'ta Dumlupınar'da bozguna uğrayan Yunan kuvvetlerinin toparlanmasına olanak vermemek için Atatürk, üç koldan ve hızla İzmir'e ilerleme emrini verir: "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" (Akşin, 2013: 104). 9 Eylül 1922 tarihinde Türk ordusu İzmir'e girer ve şehir Yunan işgalinden kurtarılır. Salâhî bu şanlı zafer üzerine *İzmir'e Kavuştuk* isimli şiiri kaleme alır.

Şiirin ilk mısralarında Salâhî, bu büyük ve kutlu zafer sonrasındaki bayram havasını "Çehreler çehre-i tes'îd oldu, / Cebheler âbide-i 'îd oldu!" sözleriyle dile getirir. Bu ilk bentte art arda gelen *çehre-i tes'îd, âbide-i 'îd, şâhid-i hûrşîd, maşrık-ı ümîd, rehber-i tevhîd* ve *lem'a-yı câvîd* kelime grupları, metindeki şiirselliği

² Bu söz, mahşerin açıklamasıdır.

sağladığı gibi muhtevaya paralel olarak hissedilen coşku ve heyecanı pekiştirir. Şiirin ikinci bendinde de ilkinde benzer bir atmosfer hâkimdir. Bu zaferi Türk milletine armağan eden ordu, şüphesiz ki en harika ve heybetli ordudur: "Ordumuz hârika-yı fitrattır / Allah Allah o nasıl heybettir!" Gür bir sesle okura hitap eden şâir, ordu sayesinde elde edilen hürriyetin ulviyeti ve hâkimiyetin saadetine vurgu yapar.

Şiirin ilerleyen bölümlerinde, geleceğe dair umutları artan Salâhî güzel hayaller kurar. I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan zorlu süreçler artık geride kalmaya başlamıştır. Şaire göre ümit etme ve hayal kurma zamanıdır, bayrak yeniden yükselecek ve dalgalanacaktır. Yüzü gülen hilal, istikbale dair müjdelere vermektedir.

Salâhî bu şiirde de şehitleri unutmaz. Her şeyden önce hem milleti hem de şehitleri şerefli kılan, onların vatanın istikbali için verdikleri mücadele ve döktükleri kandır. Bunun temelinde vatan aşkı vardır. Şair, "Zindedir rûh-ı şehîdân zinde, / Kıldı onlar vatani perverde." mısralarıyla onların hakkını verir. Esasında zafer kazanmak için kan dökmek şarttır ve dökülen kanlar heder olmaz. "Nâmını kanla yazar ehl-i zafer, / Kılamaz dehr o hûn-âbı heder." ifadeleri buna vurgu yapar. Dökülen kan kutsal olduğu için mutlaka bir karşılık görür, boş yere akmaz. Bu da vatan için savaşmanın ulviyetine bir göndermedir.

Salâhî'nin bir sonraki şiiri *Şanlı Ordu* ismini taşır. Başlığın hemen altına "İstanbul'a girerken" şeklinde bir not düşülmüştür.

Şanlı Ordu
-İstanbul'a girerken-
Mefûlü fâilâtün mefûlü fâilâtün

1- Ey şanlı ordu sensin mısâhı kârzârın, Seyfinde münclidir âyâtı Girdigâr'ın.	9- Şebâl açardı Cibrîl 'arş-ı kemâle doğru, Ma'tûf iken o 'arşa enzâr-ı i' tibârın.
2- İstâbul'a girince zencîr-i kahrı kırdın, Bir ânî şân kazandı nâm-ı fütûhkârın!	10- Gehvâre-i ümîdin olmuştu mevcelerde, Cûşîş-nümâ-yı rûhun ebhâr-ı dil-figârın!
3- Bâzû-yı âhenînin bârû-yı cevri yıktı, Yağdırdı berk-ı hûnîn seyfi kazâ-medârın!	11- Ebr-i seher zemîne bir âyet-i hicâbın! Her ibtisâm-ı fecrin bir nâz-ı dil-şikârın.
4- Kurtardınız bu mülkü 'ifrit-i kahr elinden, Fevka's-semâ melekler Allâh için nigârın!	12- Dem-bestedir önünde bir sine-i mehâbet Ol sine-i mehâbet kühsâr-ı zâr zârın!
5- Rehber idi yanında bir zill-ı 'adl-i lâhût, Seyyâreler serinde gûyâ ki şu 'ledârın!	13- Her bir hitâb-ı kalbin müstakbelin lisânı, Bir hâtifi sükûtun şi'r-i bekâ-nisârın!
6- Dağlar bile dayanmaz Haydar gibi hücûma, Şâd oldu rûhu şimdi Kerrâr-ı zî-vakârın!	14- Ey şanlı ordu nâmın ser-tâc-ı çâr-aktâr, Şâdân bugün muhakkak ervâhı çâr-yârın.
7- Cebhede rûşenâdır ikbâl-i sermediyyet! Sâfi gönüllerindir mir'ât-ı tâbdârın.	15- Hakkıyla fahr ederler makberlerinde ecdâd, Ahfâdımız bugün hep evlâd-ı bahtiyârın.
8- Şimdi bu mülk ü devlet buldu hayât-ı tâze, Gûyâ Mesîh-i mu'ciz enfâs-ı rûzgârın?	

Türk ordusunun İstanbul'a girmesi üzerine yazılan bu şiir, ordunun methini ihtiva eder. Ali Salâhaddîn, İstanbul'un yabancı işgalinden kurtuluşunu büyük bir heyecan ve sevinçle karşılar. Bu tarihî süreç şöyle gelişmiştir:

Ankara hükümetinin Millî Mücadele'de başarılı çıkması üzerine işgal kuvvetlerinin İstanbul'u boşaltması kararlaştırıldı. Son Osmanlı padişahı VI. Mehmed'in 16 Ekim 1923'te İstanbul'u terketmesiyle Osmanlı idaresi fiilen sona erdi ve bu durum pâyitahtın kaderini de belirledi. 2 Ekim 1923'te işgal kuvvetlerinin şehri terketmesinin ardından işgal devri sona erdi; 6 Ekim'de Türk millî ordusu İstanbul'a girdi (Emecen, 2001: 219).

Şanlı Ordu başlıklı şiir, adından da anlaşılacağı gibi Türk ordusunun övgüsü üzerine kurulmuştur. Salâhî, şiirin hemen ilk beytinde din, vatan ve millet için mücadele eden ordunun manevi vazifesini öne çıkarır. "Ey şanlı ordu sensin misbâhî kârzârın, / Seyfimde müncelîdir âyâtı Girdigâr'ın." beyti, ordunun İslami hakikatlerin yaşanması ve neşredilmesindeki önemine dikkat çeker. İlerleyen beyitlerde, Allah'ın emriyle meleklerin de orduya yardım ettiğinden bahsedilir.

Şaire göre ordu İstanbul'a girerek kahır zincirlerini kırar ve büyük bir şan kazanır. Bu muzaffer ordunun yiğitliği ve cesareti karşısında kimse duramaz. Zulmü ortadan kaldıran ordu, devleti ve milleti zalimlerin elinden kurtarmıştır. Düşmanların tahakkümü altında can çekişen millet ve devlet, ordunun kazandığı zaferlerle yeniden hayat bulmuştur. Allah'ın lütuflarına mazhar olan ve kemal mertebesine ulaşan bu itibarlı ordu, istikbali belirleyecektir.

Şiirin son bölümlerinde ise Salâhî şu mısraları kaleme alır: "Hakkıyla fahr ederler makberlerinde ecdâd, / Ahfâdımız bugün hep evlâd-ı bahtiyârın." Şanlı ordunun namı artık dört bir yana ulaşmıştır, dört halife ve ecdat bu zaferle iftihar etmektedir. Gelecek nesiller ise mutlu ve umutludur.

Ali Salâhaddîn'in Millî Mücadele'yi konu edindiği şiirlerin sonuncusu *Hasbihâl-i Hilâl*'dir. Şiirin muhtevası ve yazıldığı tarih, Türk milletinin ve devletin içinde bulunduğu muhataralı dönemleri gösterir. 16 Mart 1921 tarihinde kaleme alınan şiirde Salâhî, hilalle dertleşir ve işgal altındaki yurdunun akıbetine dair endişelerini ve umutlarını dile getirir.

Hasbihâl-i Hilâl

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

1- Şımarıklık yeter ey haddini bilmez 'unsur, Azıcık maskeni kaldır bu tecâvüz çoktur.	13- Yazacak âyet-i iclâlimi hep ins ü melek, Her şeref safha-i a'sâra yazılmaz bî-şek.
2- O hayâsız yüzünün süsleri hep yıldızdır, Parlayan kanlarımın katresi bir yıldızdır!	14- Yükselen ma'bedim üstünde uzun boylu duran İçi îmân dolu bir sine ki hayrân hayrân
3- Beni bir na'ş-ı perîşân gibi yatmış sanma, Yaklaşp durma sakın öyle hayâsız yanıma	15- Bakıyor göklere dalmış ne ser-efrâz nigâh! Dînimin kâmet-i ta'zîmine mâşâllah!..
4- Ölü zannetme perîşânsa da yurdum barkım, Altı yüz yıl yaşadım hem yaşamaktır hakkım.	16- O ezânlar yine çın çın ötüyor korkma sakın. Şimdi sen vecdimi görsen bana dersin: Çılgın!.

- 5- Benim î mân gibi hiç ölmeyecek rûhum var,
Bilmiş ol ki gemimi kurtaracak Nûh'um var!..
- 6- Öyle î mân ki semâlar gibi, sarsılmayacak.
Yıldırımlar tepeme yağsa da hiç yılmayacak,
- 7- O semâlar ki benim nâsiyem üstünde gezer,
Gölgeler pâye-i iclâlimi elbette sezer.
- 8- Ceddimin dalgasıdır dalgalanan 'unsur-ı pâk,
Eşk-i şâdi saçıyor şevkime âfâk, eflâk!
- 9- Nâsîyemde o ilâhî o semâvî zühre,
Görebildin mi 'aceb böyle mu'allâ çehre?
- 10- Sığamaz bir ufacık kabre ilâhî ervâh,
Küreler kabri olan rûha semâlar misbâh!
- 11- Ölümü karşılarım ben gülerek eğlenerek,
Atın üstünde ölen ceddimi temsil gerek..
- 12- Ceddimin şimdi mezârında parıldarsa bu kan,
Ben ölümünden dilemem öyle zelilâne amân.
- 17- Muntafi olmayacak nûr-ı Hudâ dinle beni,
Yakacaktır onu söndürmek için üfleyeni!.
- 18- Ey benim 'âşık-ı didârım olan kavm-i necîb
Beni zannetme ki yâd ellere düşmüş de garîb
- 19- Geziyor hâ'ib ü hâsir ovalar, çöllerde..
Üserâdır bana nisbet ile her âzâde!
- 20- Bana şehbâl açıyor şimdi melekler şehbâl,
Âyet-i nusretimin seyf-i mücellâsı hilâl!
- 21- Hele yaklaş da kulak ver küremin sînesine;
Rahm ü ihsânları çok; sâyesi çok annesine;
- 22- Şühedâ makberesi toprağımın zerrelere,
Ne diyor bak bana: Allâh mu'in arş ileri!..
- 23- Saçı ak çehresi ak anneme kurbânım ben,
Mütamevvic görünen sine-i îmânım ben.
- 24- O benim sevgili yurdum, ona toz konduramam,
Ona lâ-kayd olanı ben de kayırmam aramam..

16 Mart 337

311

Klasik edebiyatta ve Türk folklorunda *hilalin* değişik anlam ve yorumları vardır. Bununla beraber Tanzimat sonrası dönemde *hilale* yeni anlamlar yüklenir. Özellikle büyük savaşların ve kıyımların yaşandığı Osmanlı Devleti'nin son döneminde *hilal* artık bayrağı temsil eden dinî ve millî bir semboldür. Konuyla ilgili şu tespitler yapılır:

Mehmed Âkif'in şiirleri arasında Âsım'da, 'Bir hilâl uğruna yâ Rab ne güneşler batıyor'; 'İstiklâl Marşı'nda, 'Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl' ve 'Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl' mısraları, bayrak dolayısıyla hilâlin dinî ve millî bir sembol olarak ifadesinin en hamâsî-lirik örneklerini teşkil eder (Kurnaz, 1998: 12).

Daha önce de belirtildiği gibi 1920'li yılların başı, belirsizliklerin had safhada olduğu, milletin geleceğini göremediği ve vatanın tehlikede olduğu sancılı bir dönemdir. Salâhî şiirin ilk beytinde, bu sıkıntılı sürecin müsebbibi olan devletlere öfkesini şu şekilde belirtir: "Şımarıklık yeter ey haddini bilmez 'unsur, / Azıcık maskeni kaldır bu tecâvüz çoktur." Şiirin girişinde hilali değil, "hasta adam"ın yani Osmanlı Devleti'nin çökmesini bekleyen devletleri muhatap alan Salâhî, bu beyitle onlara duyduğu kızgınlığı dile getirmiş ve tepkisini göstermiştir. Zalim ve ikiyezlü olan bu devletlerin yaptıklarına artık tahammül edilemez.

"Beni bir na's-ı perîşân gibi yatmış sanma, / Yaklaşıp durma sakın öyle hayâsız yanıma" ifadesi aslında Salâhî'nin de devletin ve milletin içerisinde bulunduğu zor durumun farkında olduğunu gösterir. Düşmanlar, perişan bir hâle düşen Osmanlı Devleti'nin başında hayâsızca, ölümünü beklemektedir. Ancak sağlam bir imana sahip olan şairde ümitsizlik yoktur. Tüm zorlu şartlara rağmen bir

kurtarıcı (Nuh) çıkacak ve devleti felaha ulaştıracaktır: "Benim î mân gibi hiç ölmeyecek rûhum var, / Bilmiş ol ki gemimi kurtaracak Nûh'um var!.."

Mehmet Akif'le aynı dönemde yaşayan Ali Salâhaddîn'in şiirlerinde yer yer onun etkisi görülür. *Hasbihâl-i Hilâl* de muhtevalarıyla ve coşkulu üslubuyla bu bağlamda değerlendirilebilir. Şiirin genelinde olduğu gibi bu beyitlerde de benzer üslup sezilir.

Şiirin sonraki bölümlerinde Salâhî, imanının sağlamlığını gösteren mısralar kaleme alır. Koşullar ne kadar çetin olsa da yılmıya ve pes etmeye yer yoktur. Tepesine yıldırımlar yağsa da onun iman duygusu sarsılmayacaktır. Ona göre ölüm, endişe edilecek ya da korkulacak bir durum değildir. Salâhî, ölümü gülerek, eğlenerek karşılar çünkü ceddinin temsili bunu gerektirir. Ölümden aşağılık bir şekilde "aman" dilenmez. Bu cesaret ve kararlılık imanın bir gereğidir. Allah'a nuru hiçbir zaman sönmeyecektir. *Hasbihâl-i Hilâl*'in son bölümlerinde Salâhî, doğrudan hilale yani bayrağa seslenir. "Âyet-i nusretimin seyf-i mücellâsı hilâl! / Hele yaklaş da kulak ver küremin sînesine;" mısralarından sonra şair, içindeki imanı ve umudu anlatır. Vatan toprağı şehitlerle doludur, Allah bu uğurda iman edenlerin yardımcısıdır ve mukaddes vatana toz kondurulmayacaktır.

Sonuç

Siyasi ve askerî büyük bir zaferle neticelenen ve Türk tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olan Millî Mücadele, dönemin birçok şairi gibi Ali Salâhaddîn'in de şiirlerine konu olmuştur. Bu tarihî sürece duyarsız kalamayan şair, gelişmeleri yakından takip etmiş, duygu ve düşüncelerini şiirlerine yansıtmıştır.

Dumlupınar Muharebesi dolayısıyla yazılan *Dumlupınar Şehîdlerine* başlıklı şiirde zafer coşkusunun hâkim olduğu görülür. Şiirin genelinde vatan mefhumu ön plana çıkarılmış ve bu uğurda can verenler kutsanmıştır. Salâhî, *vatan kurtaran savaşı* anlatırken hadisenin dinî boyutuna dikkat çekmeyi de ihmal etmemiştir. Hem vatan hem de bu uğurda şehit düşenlerin ulviyetine değinilmiş, şehitlerin can vererek vatani ihya ettiği vurgulanmıştır.

İzmir'in düşman işgalinden kurtarılması üzerine kaleme alınan *İzmir'e Kavuştuk* şiiri bir bayram havasında yazılmış ve manzumede, bu başarıyı millete armağan eden ordunun yüceliğine, heybetine alkış tutulmuştur. Bu şiirde Salâhî'nin geleceğe dair umutları artmış, vatanın ve milletin ikbali müjdelenmiştir. Yine şehitler unutulmamış ve vatan için dökülen kanların kutsal olduğu belirtilmiştir.

Salâhî, *Şanlı Ordu* şiirinde İstanbul'a giren Türk ordusunu birçok açıdan methetmiştir. Vatani ve milleti düşman işgalinden kurtaran ordu, yiğitliği ve cesaretiyle büyük bir şan kazanmıştır. Ümmet bilincine sahip olan şair, bu orduyu aynı zamanda İslamiyet'in temsilcisi olarak da görür. Hem ecdat hem de gelecek nesiller bu orduyla övünmektedir.

Millî Mücadele'nin ilk yıllarında kaleme alınan *Hasbihâl-i Hilâl* şiiri, ilgili dönemin endişelerini ve muğlaklığını dile getirir. İşgal devletleri tarafından zulme uğrayan vatan ve milletin akıbeti belli değildir. Samimi bir mütedeyyin ve vatansever olan Salâhî'nin bu konuda ümidini kaybetmediği görülür. Tüm olumsuz koşullara rağmen şairin, bağımsızlık hususunda inancı tamdır.

Ali Salâhaddîn, Millî Mücadele sürecinde yazdığı şiirlerle hem birey hem de aydın olarak hissiyatını mısralara dökmüştür. Vatanın ve milletin maruz kaldığı işgal ve zulümler karşısında umudunu kaybetmemiş, ordunun edindiği başarıları büyük bir coşkuyla alkışlamış ve şehitleri kutsamıştır.

KAYNAKÇA

Akşin, S. (2013). Siyasal tarih (1908-1923). *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1923* (Yay. Yön. Sina Akşin), 27-123. İstanbul: Cem Yayınları.

Ali Salâhaddîn (1925). *Aşkın Sesi*. İstanbul: Sühûlet Matba'ası.

Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Emecen, F. (2001). İstanbul. *İslâm Ansiklopedisi*, 23, 212-220. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Köymen, M. A. (1994). Başkumandanlık meydan muharebesi ve diğer meydan muharebeleri arasındaki yeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 29, 311-322.

Kurnaz, C. (1998). Hilâl. *İslâm Ansiklopedisi*, 18, 11-13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Küçük, C. (2005). Millî mücadele. *İslâm Ansiklopedisi*, 30, 76-83. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Sevinç, C. (2009). Atatürk dönemi (1923-1938) türk romanında millî mücadele. *Turkish Studies*, 4 /1-II, 2011-2040.

Tansel, F. A. (1977). XX. asır türk edebiyatı'nın unutulmaması gerekli şairlerinden ali salâhaddîn yiğitoğlu (1877-1939). *İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 3, 265-282.

TDK. Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim tarihi: 01.10.2020].

TTK. Tarih çevirme kılavuzu. <https://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> [Erişim tarihi: 01.10.2020].

Uzun, H. (2014). Anadolu basınının gözüyle başkumandan muharebesi, *Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu* (Yay. Haz. A. Güvenç, M. Saygın), 3, 1077-1098. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.